

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เมื่อโศกทรัพย์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต การศึกษาการบริหารจัดการโศกทรัพย์ ในพระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เนื่องจากเนื้อหาในทางพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่สามารถให้ผู้สนใจ มีแนวทางในการบริหารจัดการโศกทรัพย์เพื่ ออำนวยความสะดวก และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการศึกษาวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้การบริหารจัดการโศกทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถาฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และรวมไปถึงตำรา เอกสารจากงานวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ บทความหรืองานเขียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโศกทรัพย์ ทำให้ได้ประเด็นคำตอบสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ซึ่งมี บทสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๑ บทสรุป

จากการศึกษาวิจัยในเรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนาครั้งนี้ ทำให้ทราบว่า หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนามีแนวทางในการปฏิบัติต่อโศกทรัพย์ ซึ่งพอสรุปในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับโศกทรัพย์ในพระพุทธศาสนาพบว่า

ความหมาย ของโศกทรัพย์ (wealth) ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ทรัพย์ภายนอกหรือทรัพย์ทางโลกที่มีไว้ใช้สอยอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิต ให้ได้รับความสะดวกสบาย อาจทำให้เกิดการยึดติดลุ่มหลง ด้วยความยินดี พอใจ ปลื้มใจ หรือเรียกว่า “โลภียทรัพย์” ต่างจากความหมายในทางกฎหมาย ที่หมายรวมถึงทรัพย์ภายในที่เรียกว่าอริยทรัพย์ด้วย และใช้คำว่า “ทรัพย์”

ประเภทของโศกทรัพย์แยกได้ ๒ ประเภท คือ เป็นทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้เอง เพราะมีวิญญาณครอง เป็นสิ่งมีชีวิตทั่วไป และเป็นทรัพย์ที่เคลื่อนที่เองไม่ได้ เพราะเป็นวัตถุไม่มีวิญญาณครอง อาจมีรูปร่างหรือไม่รูปร่าง เป็นทรัพย์สมบัติที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นตามกฎธรรมชาติ ไม่มีแก่นสาร ไม่ยั่งยืนถาวร อาจหมดสิ้นไป ไม่สามารถนำติดตัวไปสู่ปรโลก

โศกทรัพย์มี ความสำคัญต่อการดำรงชีวิต หากขาดแล้วชีวิตก็ดำรงอยู่ได้ด้วยความยากลำบาก แม้การกัณฐิมาเพื่อใช้สอย ก็นำมาซึ่งความเดือดร้อนในภายหลังเช่นกัน ในชีวิตแต่ละวันต้องเกี่ยวข้องกับโศกทรัพย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้มีปัญญาจึงควรเข้าใจและวางท่าทีต่อทรัพย์ที่ตนหา

มาได้อย่างถูกต้องด้วยความไม่ประมาทผู้รู้คุณค่าที่แท้จริงของโภคทรัพย์ ย่อมไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม รู้จักแสวงหาและใช้สอยเพื่ออำนวยประโยชน์ให้กับชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ประโยชน์ของโภคทรัพย์ทำให้ผู้ครอบครองมีความปีติ เอิบอิ่ม ยินดี ปลื้มใจ ดีใจว่า สามารถนำมาใช้สอยโดยชอบ ด้วยการเลี้ยงตนและคนในครอบครัว มิตรสหาย ป้องกันอันตราย ทำพลี ๕ อย่าง และทำบุญ เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของนักปกครอง เมื่อเศรษฐกิจภายในประเทศดี ย่อมพัฒนาประเทศได้อย่างต่อเนื่อง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี บ้านเมืองก็อยู่อย่างสงบสุข และโภคทรัพย์ยังเป็นปัจจัยสนับสนุนในการสร้างอริยทรัพย์ ซึ่ง จะคอยช่วยกำกับการใช้สอยให้ถูกต้องโดยธรรม ไม่ต้องทุกข์ยากลำบากในภายหลัง

โทษของโภคทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนา ที่เกิดจากการแสวงหาที่ผิดศีลธรรม และมีความโลภ สุดท้ายก็ต้องเสื่อมจากทรัพย์ที่ตนปรารถนา ครั้นแสวงหาแล้วไม่ใช้สอยให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตน และไม่แบ่งปันผู้อื่น ถือว่าเป็นโทษอย่างยิ่ง แม้ใช้สอยอย่างพุ่มเพี้ยงมีกามคุณเป็นเหตุ ใช้สอยในทางที่เป็นโทษ หลงติดในอบายมุข ล้วนเป็นเหตุให้ทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ต้องหมดสิ้นไป และโทษที่เกิดจากกฎธรรมชาติที่ไม่ละเว้นแม้สิ่งมีชีวิตหรือวัตถุใดๆ ที่ต้องมีความแปรเปลี่ยน ไม่ยั่งยืน เป็นสังขารม ไม่ว่า จะมั่งมีหรือยากจน จะเป็นชนชั้นใด สุดท้าย ชีวิตซึ่งต้องมีวัฏคือ ความตายที่ครอบงำติดตามอยู่ โภคทรัพย์ หรือทรัพย์สมบัติก็ไม่สามารถนำมาแลกเปลี่ยนกับความตาย และไม่สามารถนำติดตัวไปพร้อมกับความตายได้ ต้องตายจากโภคทรัพย์ไปในที่สุด

การบริหารจัดการโภคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา พบว่า

การบริหารจัดการโภคทรัพย์อำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างฐานะให้สำเร็จในปัจจุบัน ถึงพร้อมด้วยลาภ ยศ เกียรติ เป็นที่ ยอมรับในสังคม และมีอายุยืน การนำหลักธรรมที่เรียกว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัต ถังวัตตนิกรม ๔ ประการ คือ อฏฺฐานสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยความหมั่น) อารักขสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษา) กัลยาณมิตตตา (คบคนดีเป็นมิตร) และสมชีวิตา (มีความเป็นอยู่เหมาะสม) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หัวใจเศรษฐกิจ มีคำย่อว่า “อุ อา กะ สะ” มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งทั้ง ๔ ประการนี้ กัลยาณมิตตตา มีความสำคัญต่อการสร้างฐานะที่เริ่มตั้งแต่การแสวงหาตลอดจนถึงการดำรงวงศ์ตระกูลให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการทรัพย์ที่หามาได้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยการบริหารจัดการตามหลักธรรมที่เรียกว่า โภควิภาค ๔ คือ การแบ่งทรัพย์หรือจัดสรรทรัพย์ที่หามาได้เป็น ๔ ส่วน โดยส่วนที่ ๑ เพื่อนำไปใช้สอยให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ตามหลักโภคอาทิยะ มี ๕ ประการ และตามหลักปิดป้องทิศ ๖ ส่วนที่ ๒ และ ๓ เพื่อนำไปลงทุนให้ทรัพย์เพิ่มพูนขึ้น และส่วนที่ ๔ เพื่อเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นหรือในคราวฉุกเฉิน โภควิภาค ๔ จึงมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการสร้างวินัยทางการเงินได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อโภคทรัพย์ที่มีสาเหตุจากความประมาทในการดำเนินชีวิต

หลักการใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ ต่อสังคม ด้วยการปฏิบัติตามหลัก สังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน (การให้) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) อัตถจริยา (ประพฤติประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติให้สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจคนในสังคม ให้เกิดความสามัคคี สร้างสรรค์วัฒนธรรมที่ดีงามด้วยวิถีแห่งพุทธ

แนวทางการประยุกต์ใช้การบริหารจัดการโรคทรัพย์ตามหลักพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน พบว่า

การประยุกต์ใช้การบริหารจัดการโรคทรัพย์อันวยประโยชน์สุขขั้นต้นในชีวิตประจำวัน ตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถสังว ตตนิกรรม ๔ แก้ปัญหา ความล้มเหลวในการสร้างฐานะ ด้วยการประยุกต์ อุดมฐาน สัมปทาแก้ปัญหาความเกียจคร้าน อารักขสัมปทาแก้ปัญหาการไม่เก็บรักษา กัล ยานมิตตดา แก้ปัญหาการคบคนพาล และสมชีวิตาแก้ปัญหาโทษที่เกิดจากการใช้สอยไม่เหมาะสม

การประยุกต์ใช้การบริหารจัดการทรัพย์ที่หามาได้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด แก้ปัญหาการขาดวินัยทางการเงินด้วยหลักโกวิภาค ๔ ซึ่งสามารถควบคุมพฤติกรรมที่อาจสร้างความเสียหายต่อทรัพย์จากการใช้สอยในส่วนที่ ๑ แม้ทรัพย์ในส่วนที่ ๒ และ ๓ เพื่อการลงทุนประกอบอาชีพ ก็สามารถประมาณการณความคุ้มค่าในการลงทุนได้ และเห็นความจำเป็นของการเก็บออมทรัพย์ในส่วนที่ ๔ ให้เพิ่มขึ้นอย่างเหมาะสมอยู่เสมอ

การประยุกต์ใช้ หลักการใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ เพื่อแก้ปัญหการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยหลักสังคหัตถุ ๔ ด้วยการแบ่งปัน สงเคราะห์ ช่วยเหลือตามฐานะของตน เพื่อแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ให้คนในชุมชน สังคม ประเทศชาติ และชาวโลก มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข

ดังนั้น ผลการศึกษาการบริหารจัดการโรคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา ทำให้เข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริงของโรคทรัพย์ ซึ่งเป็นเพียงอุปกรณ์ในการขับเคลื่อนเป้าหมายของชีวิต ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่และไม่สามารถนำติดตัวไปสู่ปรโลก การที่จะวางท่าทีต่อโรคทรัพย์ได้ถูกต้องนั้น ต้องอาศัยสติและปัญญาควบคุมพฤติกรรมไม่ให้ปฏิบัติต่อทรัพย์ในทางที่เป็นโทษแต่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นให้มีความสุข เพราะโรคทรัพย์มีทั้งคุณและโทษ ปัจจุบันยังมีคนอีกจำนวนมากที่ให้ความสำคัญกับวัตถุเหนือจิตใจแสวงหาโรคทรัพย์โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์และหน้าที่ความรับผิดชอบในสังคม วิธีการดำเนินชีวิตจากภูมิปัญญาดั้งเดิมกลายเป็นบริโภคนิยม มีการเบียดเบียน ช่มเหง แข่งขันชิงดีชิงเด่น ไม่แบ่งปัน ไม่สงเคราะห์ซึ่งกันและกันเห็นประโยชน์ตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมซึ่งล้วนแต่เป็นการสร้างปัญหาให้กับ สังคมเป็นอย่างมากในทุกวันนี้ ยิ่งเทคโนโลยีพัฒนามากขึ้นเท่าใด ความฟุ้งเฟ้อย้อมมีมากขึ้น การก่อหนี้เพื่อบริโภค ก็มีจำนวนสูงขึ้น ซึ่งล้วนเป็นเหตุ ที่มาของความทุกข์ยากลำบากในภายหลัง จนกลายเป็นปัญหาใหญ่ในระดับประเทศและของโลก

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรนำหลักการปกครองของพระเจ้าวิจิตรามาปรับใช้กับนักปกครอง ซึ่งเห็นคุณค่าและให้การสนับสนุนคนดีที่มีความขยันหมั่นเพียรในกิจการงาน และสนับสนุนให้มีการเรียนรู้การเลี้ยงชีพตามแนววิถีพุทธ เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนกลับมาเห็นความสำคัญและรู้คุณค่าที่แท้จริงของธรรมชาติ เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ขจัดปัญหาทั้งในด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ส่งผลต่อความมั่นคงและความยั่งยืนของประเทศ

๒. นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาผสมผสานกับการจัดหลักสูตรการศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาจิตใจสอดคล้องไปกับความเจริญทางด้านวัตถุที่มุ่งเน้นพัฒนาด้าน เทคโนโลยี ซึ่งจะเป็นผลดีต่อเยาวชนให้มีสติและปัญญาในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง ไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในสังคม

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ยังมีประเด็นที่เกี่ยวกับโรคหทัยที่น่าสนใจ ซึ่งขอเสนอแนะ ดังนี้

๑. ศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบระหว่าง โรคหทัย ยในพระพุทธศาสนากับโรคหทัยในปรัชญาทางตะวันตก

๒. ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและความล้มเหลวในการครอบครองโรคหทัยในทางพระพุทธศาสนา